

Είναι η σημερινή οικονομία ίδια με την οικονομία της δεκαετίας του 1920;

Των: Δρ. Χρήστου Φλώρου & Φώτη Παπαθεοφάνου

Δρ. Χρήστος Φλώρος
Καθηγητής
Χρηματοοικονομικής,
Ελληνικό Μεσογειακό
Πανεπιστήμιο (ΕΛΜΕΠΑ)

Φώτης Παπαθεοφάνους
Διαχειριστή Κεφαλαίων
Υπ. Διδάκτωρ ΕΛΜΕΠΑ

Οι συγκρίσεις μεταξύ της σημερινής οικονομίας και αυτής της δεκαετίας του 1920 είναι συνηθισμένες αφού και οι δύο περίοδοι χαρακτηρίζονται από ραγδαίες τεχνολογικές αλλαγές και αυξανόμενες τιμές περιουσιακών στοιχείων. Έτσι, ορισμένοι αναλυτές κάνουν παραλληλισμούς με μια νέα δεκαετία του 1920, την «εποχή της Τζαζ», παρομοιάζοντας τη σημερινή οικονομία (κυρίως των ΗΠΑ) με την άνθηση που ακολούθησε τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο και φυσικά τη κατάρρευση που ήρθε στα τέλη της ίδιας δεκαετίας. Επιφανειακά, υπάρχουν μερικές ομοιότητες. Ωστόσο, μια πιο προσεκτική ματιά αποκαλύπτει βαθιές διαφορές. Με απλά λόγια, η σημερινή οικονομία είναι θεμελιωδώς διαφορετική από την οικονομία που προηγήθηκε της Μεγάλης Ύφεσης του 1929 – σήμερα βλέπουμε διαρθρωτικές αλλαγές με ισχυρούς θεσμούς και κανόνες αλλά και την ανάγκη αποτελεσματικής διαχείρισης περισσότερων κινδύνων. Με δεδομένο ότι η δεκαετία του 1920 τελείωσε με πτώση του χρηματιστηρίου και οικονομική ύφεση, είναι σημαντικό να αναφερθούμε στις δυο περιόδους της οικονομίας και να δούμε ομοιότητες και διαφορές.

Είναι η σημερινή οικονομία ίδια με την οικονομία του 1920; Η αρχική «θορυβώδης δεκαετία του 1920» ήρθε αμέσως μετά από παγκόσμιο πόλεμο και τη πανδημία του 1918. Η πανδημία γρίπης του 1918 προκάλεσε μεγάλες απώλειες στην παραγωγή και την προσφορά εργασίας. Στις ΗΠΑ, το πραγματικό ΑΕΠ μειώθηκε κατά περίπου 8% το 1919, ενώ ο πληθωρισμός αυξήθηκε απότομα (βρέθηκε πάνω από 15% μέχρι το 1919) και η ανεργία αυξήθηκε σε περίπου 12% το 1921. Από την άλλη, οι χρηματοπιστωτικές αγορές ανέκαμψαν έντονα μετά την πανδημία αφού είδαμε τον δείκτη Dow Jones (DJIA) να αυξάνεται έως 500% από το 1921 έως το 1929. Γενικά, τη δεκαετία του 1920, μετά τη πανδημία

του 1918, οι τεχνολογικές και επιστημονικές εξελίξεις οδήγησαν στη μαζική παραγωγή αγαθών και στην άνθηση των χρηματιστηρίων και άρα του πλούτου. Τα εργοστάσια μεταπήδησαν γρήγορα από την πολεμική παραγωγή στα καταναλωτικά αγαθά, τροφοδοτώντας την ταχεία ανάπτυξη της αμερικανικής βιομηχανίας και της απασχόλησης. Οι άνθρωποι αγόραζαν αυτοκίνητα και ραδιόφωνα, οι μισθοί ανέβαιναν και οι χρηματιστηριακές αγορές εκτοξεύονταν. Με κεντρικό σύνθημα «όλοι πρέπει να γίνουν πλούσιοι», επικράτησε ένα κλίμα αισιοδοξίας και έτσι χτίστηκε το Αμερικανικό όνειρο.

Σήμερα, μετά τη πανδημία του 2020 και την οικονομική συρρίκνωση, παρατηρούμε επίσης μεγάλη αύξηση των χρηματιστηριακών τιμών, αύξηση της απασχόλησης αλλά και υψηλό πληθωρισμό και δημόσιο χρέος. Στις Ηνωμένες Πολιτείες, το μέσο ωρομίσθιο αυξήθηκε κατά περίπου 3,8% το 2025, ξεπερνώντας ελαφρώς τον πληθωρισμό. Το ποσοστό ανεργίας έκλεισε κοντά στο 4,4%, αρκετά χαμηλά, αν και οι προσλήψεις επιβραδύνθηκαν απότομα με μόλις 50.000 νέες θέσεις εργασίας τον Δεκέμβριο του 2025. Συνολικά, η αύξηση της απασχόλησης το 2025 ήταν η χαμηλότερη από την εποχή της πανδημίας, κάτι που οφείλεται στην άνθηση της τεχνολογίας λόγω της ΤΝ αλλά και της αβεβαιότητας που επικρατεί λόγω του φόβου για φούσκα τιμών μετοχών, της ενεργειακής κρίσης και των γεωπολιτικών εντάσεων.

Παρόλο των υψηλών χρηματιστηριακών τιμών (δείκτες μετοχών και εμπορεύματα) και των τιμών της αγοράς κατοικίας σήμερα, αυτό δεν σημαίνει ότι η οικονομία βρίσκεται σε άνθηση αφού τα μακροοικονομικά μεγέθη (πληθωρισμός, ανεργία, δημόσιο χρέος) δεν ακολουθούν μια ανάλογη μείωση. Είναι γεγονός ότι, οι χρηματιστηριακές αγορές μετά τη πανδημία του 2020 ανέκαμψαν πολύ πιο γρήγορα από ό,τι το 1918. Μετά από σημαντική πτώση των αγορών στις αρχές του 2020, οι αγορές (π.χ. δείκτης S&P 500) αυξήθηκαν πάνω από 50%, κυρίως λόγω των επενδύσεων στη ΤΝ. Σε αντίθεση με τη δεκαετία του 1920, οι σημερινές αγορές είναι πιο ρυθμιζόμενες, διαφοροποιημένες και παγκοσμίως ολοκληρωμένες και έτσι μπορούν να αντιδράσουν πιο γρήγορα και αποτελεσματικά σε οικονομικά σοκ τιμών. Από την άλλη, η αύξηση της απασχόλησης έχει σταματήσει σε τομείς όπως η μεταποίηση και οι κατασκευές, ενώ οι περισσότερες νέες θέσεις εργασίας δημιουργήθηκαν στους τομείς της υγειονομικής περίθαλψης και της φιλοξενίας. Γενικά η αγορά εργασίας δεν είναι σταθερή αφού ανακοινώνονται συνεχώς απολύσεις προσωπικού από μεγάλες εταιρείες στις ΗΠΑ, κάτι που δημιουργεί ανασφάλεια.

Το ερώτημα είναι: βρισκόμαστε μπροστά σε μια νέα ύφεση στα επίπεδα του 1929; Το ιστορικό πλαίσιο

με αναφορά στις δυο περιόδους, μετά τις πανδημίες γρίπης και covid και την άνθηση των χρηματιστηριακών τιμών, είναι κρίσιμο. Μπορεί η άνθηση της οικονομίας μετά τη πανδημία της γρίπης το 1918 να έφερε μια μεγάλη ύφεση, ο σημερινός κόσμος εξακολουθεί να ανακάμπτει από την παγκόσμια πανδημία που ξέσπασε το 2020 και να αντιμετωπίζει πιο αποτελεσματικά τους κινδύνους. Το πάθημα της δεκαετίας του 1920 έγινε μάθημα μετά το 2020 αφού είδαμε έναν άλλο τρόπο με τον οποίο εργάζονται οι άνθρωποι και διαχειρίζονται τις επενδύσεις τους οι εταιρείες. Η δεκαετία του 1920 δεν γνώρισε τα γεγονότα που είδαμε μετά το 2020 (κλιματική αλλαγή, ενεργειακή κρίση), αλλά ούτε μια ψηφιακή οικονομία που να μετασχηματίζει την εργασία και τη ζωή μας τόσο γρήγορα. Όμως είναι γεγονός ότι, η παγκόσμια ανάπτυξη σήμερα παραμένει μέτρια παρόλο τη προσπάθεια της ΤΝ. Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών προβλέπει ότι η παγκόσμια οικονομική ανάπτυξη θα ανέλθει σε περίπου 2,7% το 2026, κάτω από τους υψηλότερους μέσους όρους που είχαν καταγραφεί πριν από την πανδημία του 2020. Ο πληθωρισμός έχει υποχωρήσει από τα υψηλά επίπεδα του 2021-22, αλλά παραμένει πάνω από τους στόχους των κεντρικών τραπεζών σε αρκετές περιπτώσεις. Το 2025, ο πληθωρισμός στις ΗΠΑ υποχώρησε σε περίπου 2,7% από τα προηγούμενα υψηλά επίπεδα, αλλά εξακολουθεί να υφίσταται.

Επίσης, η πολιτική παρουσιάζει μια άλλη έντονη αντίθεση με τη δεκαετία του 1920. Πριν από έναν αιώνα, οι κυβερνήσεις υιοθέτησαν σε μεγάλο βαθμό μια προσέγγιση μη παρέμβασης. Σήμερα, παρεμβαίνουν ενεργά μέσω προγραμμάτων τόνωσης της οικονομίας, αντιμετώπιση της ανεργίας και μέτρων των κεντρικών τραπεζών για την άμβλυνση των υφέσεων και την καταπολέμηση του πληθωρισμού, κάτι που θεωρείται θετικό εφόσον είναι προς όφελος του κοινωνικού συνόλου. Επίσης, οι σύγχρονες παγκόσμιες αλυσίδες εφοδιασμού προσθέτουν μία επιπλέον διάσταση. Το σημερινό εμπόριο και η παραγωγή συνδέουν πλέον τις χώρες με τρόπους που ήταν αδιανόητοι τη δεκαετία του 1920. Οι κλυδωνισμοί σε μια περιοχή εξαπλώνονται γρήγορα σε όλο τον κόσμο, με τους δασμούς και τις γεωπολιτικές εντάσεις να καθοδηγούν πλέον το εμπόριο και τις επενδύσεις και να διαμορφώνουν την ανάπτυξη στις ΗΠΑ, την Ευρώπη, την Κίνα και αλλού. Οι αγορές εργασίας έχουν επίσης εξελιχθεί δραματικά σήμερα αφού κυριαρχούν οι καινοτομίες βασισμένες στη σύγχρονη τεχνολογία. Έτσι, κάποιοι επισημαίνουν ότι η ψηφιακή επανάσταση σήμερα αντανakλά τα τεχνολογικά άλματα της δεκαετίας του 1920, αλλά με πιο γρήγορο ρυθμό. Η τεχνητή νοημοσύνη και οι ψηφιακές καινοτομίες στις μέρες μας αναδιαμορφώνουν πράγματι τις παγκόσμιες βιομηχανίες. Ωστόσο, αυτή η μεταμόρφωση ενισχύει την παραγωγικότητα με διαφορετικό τρόπο, χωρίς να αντιστοιχεί απαραίτητα

στην ευρεία αύξηση της απασχόλησης και της κερδοφορίας όλων των επιχειρήσεων.

Η ανισότητα σήμερα αποτελεί μια διαρκή πρόκληση. Ακόμη και με την αύξηση των μέσων μισθών στις μέρες μας, πολλοί αγωνίζονται να καλύψουν το κόστος διαβίωσης. Οι χαμηλοί μισθοί σε πολλές πολιτείες των ΗΠΑ εξακολουθούν να υπάρχουν, ενώ οι δημογραφικές εξελίξεις παίζουν επίσης σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση μιας ισχυρής οικονομίας. Οι προηγμένες οικονομίες αντιμετωπίζουν σήμερα πρόβλημα της γήρανσης του πληθυσμού, το οποίο περιορίζει την προσφορά εργασίας και τις προοπτικές ανάπτυξης. Η δεκαετία του 1920 επωφεληθήκε από έναν νεότερο, ταχύτερα αναπτυσσόμενο πληθυσμό που τόνωσε την κατανάλωση και την παραγωγή – κάτι που δεν βλέπουμε σήμερα και έτσι επενδύουμε συνεχώς σε νέες τεχνολογίες για αύξηση της παραγωγής και της κερδοφορίας.

Με λίγα λόγια, ενώ και οι δύο πανδημίες (1918, 2020)

ακολουθήθηκαν από ισχυρές οικονομικές ανακάμψεις και άνθηση των χρηματιστηριακών αγορών, οι διαφορές είναι σημαντικές. Μπορεί η ανάκαμψη μετά το 1918 να βασίστηκε σε περιορισμένη κυβερνητική συμμετοχή και να κατέληξε σε οικονομική κατάρρευση, η ανάκαμψη μετά το 2020 ήταν ταχύτερη και υποστηριζόμενη. Οι διαρθρωτικές αλλαγές κατέστησαν τη σημερινή οικονομία πολύ πιο ανθεκτική από αυτήν που ακολούθησε την πανδημία του 1918, ακόμη και όταν σήμερα μιλάμε για νέους κίνδυνους.

Συμπερασματικά, η σημερινή οικονομία παρουσιάζει ορισμένα πλεονεκτήματα, αλλά και σαφή όρια. Η ιστορία μας δίνει μαθήματα, αλλά ο κόσμος μας λειτουργεί υπό πολύ διαφορετικές συνθήκες από ό,τι πριν από έναν αιώνα. Δεν βρισκόμαστε σε μια νέα «δεκαετία της ευημερίας» αλλά διανύουμε μια μοναδική δεκαετία με τις δικές της προκλήσεις και ευκαιρίες. Φτάνει να πάρουμε σημαντικές αποφάσεις που θα ενισχύουν συνολικά την παγκόσμια οικονομία και δεν θα φέρουν μια νέα μεγάλη ύφεση τα επόμενα χρόνια.

